

УДК 378.22.016:502/504:[613/614]

МАРИНА ДЯЧЕНКО-БОГУН

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

**РЕАЛІЗАЦІЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ЧЕРЕЗ ПЕДАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ
СЕРЕДОВИЩІ ВИЩОГО ПЕДАГОГІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО
ЗАКЛАДУ**

У статті розглядаються питання класифікації а також визначення основних принципів побудови концепції професійної підготовки майбутніх учителів біології до реалізації здоров'язбережувальних технологій у навчальних закладах. Удосконалення підготовки майбутніх учителів біології дозволить сформувати нову генерацію педагогів, здатних забезпечити формування та збереження здоров'я підростаючого покоління, ефективно впровадження в процес життєдіяльності кожної особистості принципів здорового способу життя.

***Ключові слова:** здоров'я, здоров'язбережувальних технологій, концепція професійної підготовки майбутніх учителів біології до реалізації здоров'язбережувальних технологій.*

Актуальність проблеми. Україна спрямовує всі свої зусилля на входження в європейський суспільно-економічний та культурно-освітній простір, де особливого значення набувають зусилля по визначенню національних освітніх пріоритетів і робота над створенням модернізованої моделі вищої освіти європейського зразка. Новітні умови входження України у європейський освітній простір вимагають також кардинальних змін до вирішення проблеми підвищення рівня здоров'я учнівської і студентської молоді у закладах освіти. Ці завдання передбачають пошук шляхів вдосконалення процесу формування, зміцнення і збереження здоров'я підростаючого покоління і їх ефективного впровадження в процес життєдіяльності

кожної особистості. Пріоритетність формування відповідального ставлення до здоров'я як вищої індивідуальної і суспільної цінності акцентовано відображається в Конституції України, Законі України «Про освіту», концепції національної безпеки України. Підтвердженням цього є найважливіші стратегічні завдання, які визначені національними програмами «Освіта (Україна XXI століття)» і «Діти України», Національною доктриною розвитку освіти і програмою «Здоров'я нації».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження багатьох науковців, проведені у вищих навчальних педагогічних закладах, зокрема В. Горащука вказують на те, що «випускники педагогічних навчальних закладів не завжди володіють необхідним обсягом знань про здоров'я, не одержують у студентських аудиторіях і на практиці достатню підготовку з організації й методики культурологічного навчання й виховання з питань здоров'я школярів» [3, с. 42]. Фахівець вважає, що майбутні вчителі «недостатньо інформовані в елементарних питаннях культурології, психології, фізіології й анатомії з урахуванням необхідності формування культури здоров'я дітей і молоді. Вони не мають виразного уявлення про стан здоров'я учнів і чинники, що впливають на його порушення, не знають заходів профілактики психічних відхилень; у них немає чітких уявлень про формування духовного аспекту здоров'я особистості школяра; вони погано уявляють собі завдання формування культури здоров'я». На думку автора, «навчальні плани, за якими готують учителів фізики, хімії, біології й інших предметів, не містять дисциплін, вивчення яких орієнтувало б майбутніх учителів на формування в школярів культури здоров'я» [3, с. 43].

Дослідження, які були проведені такими вченими як В. Г. Алексєєва, Н. А. Безруких, І. Г. Берднікова, І. В. Бордовских, А. С. Васильєва, М. В. Гриньова, І. В. Журавльова, С. А. Закопайло, А. А. Реан, В. М. Розіна, Ф. Г. Філатова, К. С. Хруцький, вказують на те, що підготовка майбутніх учителів біології, до реалізації здоров'язбережувальних технологій в навчальних закладах, повинна відповідати сучасним принципам оновлення вищої освіти. Перспективним вектором створення, реформування освітнього простору в найближчі роки є забезпечення якості, мобільності, відкритості, багатогранності, гуманізації, стандартизації, багаторівневості, комп'ютеризації, інформатизації, безперервності, що можливо досягти завдяки використанню загальнонаукових, дидактичних і специфічних принципів підготовки майбутніх учителів біології до реалізації здоров'язбережувальних технологій у навчальних закладах освіти [1, с. 182].

З огляду на це, проблема виділення і аналіз основних педагогічних принципів підготовки майбутніх учителів біології до реалізації здоров'язбережувальних технологій в навчальних закладах є актуальною і має незаперечне теоретичне і практичне значення.

Ці проблеми і зумовили мету статті, суть якої полягає у визначенні основних принципів побудови концепції професійної підготовки майбутніх учителів біології до реалізації здоров'язбережувальних технологій в навчальних закладах. Необхідно зазначити, що теоретико-методологічною основою підготовки майбутніх учителів біології служать, саме загальнонаукові, дидактичні і специфічні педагогічні принципи побудови концепції професійної підготовки майбутніх учителів біології, як базового підґрунтя, для формування готовності до здійснення саме практичної здоров'язбережувальної діяльності у закладах освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах постіндустріального суспільства людина, її здоров'я і життя складають високі цінності, адже саме вони є базовим показником всіх сфер її діяльності. Аналіз основних принципів підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій в навчальних закладах, передбачає пошук нових шляхів вдосконалення

процесу формування, зміцнення і збереження здоров'я підростаючого покоління і їх ефективного впровадження в процес життєдіяльності кожної особистості.

Реалізація підвищення рівня якості навчання можлива завдяки принципам фундаменталізації і диференціації, безперервності підготовки майбутніх учителів біології до реалізації здоров'язберезувальних технологій в навчальних закладах. Формування відповідних принципів можна забезпечити завдяки індивідуалізації і багатоваріативності підготовки майбутніх учителів біології до реалізації здоров'язберезувальних технологій в навчальних закладах. Відкритість як головний принцип функціонування громадянського суспільства гарантується завдяки принципам: стандартизації (реалізується в умовах кредитно-модульної системи), інформатизації (підвищується за рахунок доступності освіти), гуманізації (досягається завдяки технологіям особистісно-орієнтованого навчання), пов'язаних з природничо-науковою освітою і людино-центрованою спрямованістю у навчанні.

Відповідно з концептуальними підходами до підготовки майбутніх учителів до реалізації здоров'язберезувальних технологій в навчальних закладах гуманізація освітнього процесу відбувається за рахунок орієнтації на становлення і розвиток відносин, що базуються на засадах взаємної поваги між студентами і викладачами, на зміцненні та збереженні здоров'я і почуття власної гідності, направленої на розвиток особистісного потенціалу, на поширення в змісті навчання біологічних дисциплін, питань соціального здоров'я, формування навичок соціальної взаємодії, толерантності. Реалізація процесу гуманізації освіти найбільш ефективна в курсах «Валеологія», «Вікова фізіологія», «Охорона здоров'я дітей та підлітків», «Методика викладання основ здорового способу життя в загальноосвітніх навчальних закладах».

У традиційному визначенні гуманітаризація розглядається як процес, спрямований на засвоєння особистістю гуманітарного знання, на привласнення особистістю загальнозначущих цінностей із кожної галузі знань. Цей напрямок має високу важливість для України, як країни, де проживають представники різних етносів і конфесій, які мають особливі звичаї по культурі здоров'я, харчування, шлюбу, статевих відносин. Відповідно до принципів гуманітаризації в підготовці майбутніх вчителів до реалізації здоров'язберігаючих технологій в навчальних закладах особлива увага приділяється розгляду питань міжнародного та національного законодавства щодо здоров'я та освіти, формування толерантного ставлення до окремих груп школярів. Прикладом гуманітаризації змісту підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язберігаючих технологій в навчальних закладах є введення питань, пов'язаних з особливостями харчування народів України, ставленням до наркозалежних та ВІЛ-інфікованих [1, с. 189-191].

Фундаменталізація передбачає посилення взаємозв'язку теоретичної і практичної підготовки особистості до життєдіяльності в сучасних умовах. Особлива увага приділяється глибокого і системного засвоєнню науково-теоретичних знань з усіх дисциплін навчального плану, формування міжпредметних зв'язків окремих природничих дисциплін, розвитку навичок роботи зі словниками, енциклопедіями, монографіями, дисертаціями [2, с. 173].

Диференціація – з одного боку, це орієнтація всіх учасників освітнього процесу на задоволення і розвиток своїх інтересів, нахилів та здібностей, сприяння розвитку індивідуальності майбутнього вчителя, з іншого, організація навчання на основі індивідуально-типологічних особливостей студентів. В ході навчання в умовах природничих факультетів цей процес може здійснюватися різними способами, наприклад, через вибір завдань за індивідуальними проектами, самостійну роботу, поділ змістовних модулів на обов'язкові та за вибором [4, с. 17].

Безперервність означає спрямованість підготовки майбутніх учителів біології до постійної освіти протягом усього життя, готовність до продовження навчання в дистанційній формі, до самоосвіти та самовдосконалення. Сприяння розвитку здібностей майбутніх вчителів до самоосвіти і навчання протягом усього життя йде через формування інтересу до професії, до кар'єрного росту, до самореалізації в житті і професійній діяльності. Розвитку готовності майбутнього вчителя до самоосвіти і навчання протягом усього життя сприяє самостійна робота з навчальними завданнями, участь в проектній діяльності, педагогічна діяльність на практиці в школі [5, с. 40].

Загальні педагогічні принципи підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язберігаючих технологій в навчальних закладах стосуються принципів оволодіння студентами навчальної інформації, заснованих на положеннях педагогіки та педагогічної психології:

- Цілісності;
- Природовідповідності;
- Культуросоответствія;
- Логічності;
- Послідовності;
- Відповідності змісту навчальної інформації і технологій викладання;
- Характеру практичної діяльності;
- Необхідності врахування закономірностей пізнавальної діяльності;
- Оптимізації обсягу навчальної інформації;
- Пріоритетності активних методів навчання [2, с. 165-166].

До дидактичних принципів підготовки майбутніх учителів біології до реалізації здоров'язбережувальних технологій в навчальних закладах віднесено принципи науковості, систематичності і послідовності, зв'язку освіти з життям, єдності навчання, виховання і розвитку, зв'язку теорії з практикою, використання міжпредметних зв'язків, доступності, знаково контекстного навчання, що спрямовані на формування змісту підготовки та організації навчально-виховного процесу [2, с. 171].

Важливо, що зміст професійної підготовки по реалізації здоров'язбережувальних технологій у вищих навчальних закладах має постійно змінюватись і оновлюватись в напрямках:

- Урахування регіональних особливостей інтегративності знань і пріоритетів осучаснення навчального матеріалу;
- Відбору змісту відповідно до потреб ринку праці, безперервності професійної підготовки майбутніх фахівців а також конкурентоспроможних учителів природничих дисциплін з високим рівнем цільової установки, готовності до професійної здоров'язбережувальних діяльності;
- Підвищення мотивації, планування змісту навчання природничих дисциплін в оволодінні новими знаннями, навичками, вміннями професійної підготовки майбутніх учителів біології;
- Направленню змісту на активізацію до самореалізації, прагнення, до самовираження і самоствердження, пізнавального, творчого, інтелектуального розвитку їх особистості; таких видів діяльності студентів, що забезпечують формування у них критичного стилю мислення, особливо в питаннях збереження та зміцнення здоров'я;
- Організації предметності змісту навчальних дисциплін, перерозподілу навчального матеріалу у відповідності на самоконтроль а також самонавчання, на розкриття професійно-діяльнісного спрямування особистості;
- Спрямування змісту освіти відповідно до розвитку якостей на розкриття індивідуалізації та диференціації, професійної підготовки особистості майбутніх

учителів біології, сприяння зміцнення їх професійного здоров'я та довголіття покладаючись при цьому на індивідуальні ресурсні можливості здоров'я.

Відбір складових компонентів наповнення системи професійної підготовки майбутніх учителів біології до реалізації здоров'язбережувальних технологій у вищих навчальних закладах ґрунтується на принципах:

Міждисциплінарності та інтегрованості навчання особистості в системі широко відомих, взаємопов'язаних контекстах: соціальному, психологічно і фізіологічному;

Інноваційності, переорієнтації освіти на пріоритетність використання вивчення цілісної картини світу відповідно до нового принципу навчання, технології і предметно-змістовного наповнення базових дисциплін;

Багаторівневості навчання, орієнтованого на розвиток особистості, поглиблення знань стосовно здоров'язбереження і реалізації здоров'язбережувальних технологій в умовах загальноосвітнього навчального закладу [5, с. 39].

Таким чином, використання розглянутих принципів дозволить створити не тільки цілісну концепцію професійної підготовки майбутніх учителів біології до реалізації здоров'язбережувальних технологій в навчальних закладах, але і поглибити поєднання таких основних положень:

1. Формування а також удосконалення підготовки нового покоління педагогів, майбутніх учителів біології готових до реалізації здоров'язбережувальних технологій та вирішення пріоритетних завдань здоров'язбереження в загальноосвітніх навчальних закладах.

2. З урахуванням тенденцій до інтеграції України в європейський освітній простір формування конкурентоспроможного майбутнього фахівця, підготовка якого повинна сприяти розвитку його особистісних якостей, самореалізації, навчанню протягом усього життя, мобільності а також розвитку творчих аспектів у професійній сфері.

3. Розкриття теоретико-методологічної основи підготовки майбутніх учителів біології до реалізації здоров'язбережувальних технологій, на основі принципів гуманізації, диференціації, стандартизації, багаторівневості, індивідуалізації а також безперервності. Крім того спрямування змісту освіти і перерозподілу навчального матеріалу у відповідності до принципів науковості, систематичності і послідовності, а також зв'язку освіти з вихованням, навчанням, яке спрямоване на реалізацію здоров'язбережувальної педагогіки.

4. Диверсифікацією змісту навчання у відповідності до системності та інтегративності знань, до збільшення частки на самонавчання, самоконтроль і тенденцією на організацію модульності змісту навчального процесу.

5. Суб'єкт-суб'єктна взаємодія учасників навчального процесу, яка є основою підготовки майбутніх учителів біології до реалізації здоров'язбережувальних технологій, застосування викладачами актуалізації змісту природничих дисциплін, спрямованості на здоров'язбережувальну діяльність в закладах освіти.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку... Проведене дослідження не вичерпує всіх сторін аналізованої проблеми і актуалізує необхідність посиленої уваги стосовно подальших ґрунтовних теоретичних напрацювань і вдосконалення практики впровадження розглянутих принципів, які дозволять якісно модернізувати концепцію підготовки майбутніх учителів біології до реалізації здоров'язбережувальних технологій в навчальних закладах.

Список використаних джерел

1. Реан А.А. Психологія і педагогіка / А. А. Реан, Н. В. Бордовская, С. І. Розум. - СПб. : Пітер, 2002. - 432 с.

2. Сластенін В. А. Педагогіка: [навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів] / [В. А. Сластьонін, І. Ф. Ісаєв, Е. Н. Шиянов; під ред. В. А. Сластенина]. - М.: Видавничий центр "Академія", 2007. – 576 с.
3. Горашук В. П. Теоретичні і методологічні засади формування культури здоров'я школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : 13.00.01 „Загальна педагогіка та історія педагогіки” / В. П. Горашук. – Харків, 2004. – 58 с.
4. Гладошук О. Г. Педагогічні умови вдосконалення культури зміцнення здоров'я студентів в системі фізичного виховання у вищому навчальному закладі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.02 „Теорія і методика навчання (фізична культура, основи здоров'я)” / О.Г. Гладошук.–К., 2008.–20 с.
5. Гончаренко М. С. Валеологічні аспекти формування здоров'я у сучасному освітанському процесі / М. С. Гончаренко, В. Є. Новикова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2006. – № 12. – С. 39–43.

Стаття надійшла до редакції 12.04.2017 р.

ДЬЯЧЕНКО-БОГУН М.

Полтавский национальный педагогический университет имени В. Г. Короленко, Украина

РЕАЛИЗАЦИЯ ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩИХ ТЕХНОЛОГИЙ ЧЕРЕЗ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ЕСТЕСТВЕННЫХ ДИСЦИПЛИН В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ ВЫСШЕГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

В статье рассматриваются вопросы определения и классификации основных принципов построения концепции профессиональной подготовки будущих учителей естественных дисциплин к реализации здоровьесберегающих технологий в учебных заведениях. Теоретико-методологической основой подготовки будущих учителей естественных дисциплин служат общенаучные, дидактические и специфические принципы. Совершенствование подготовки будущих учителей естественных дисциплин позволит сформировать новую генерацию педагогов, способных обеспечить формирование и сохранение здоровья подрастающего поколения, эффективное внедрение в процесс жизнедеятельности каждой личности принципов здорового образа жизни.

***Ключевые слова:** здоровье, здоровьесберегающие технологии, концепция профессиональной подготовки будущих учителей естественных дисциплин к реализации здоровьесберегающих технологий.*

DYACHENKO-BOHUN M.

Poltava National Pedagogical University. VG Korolenko, Poltava, Ukraine

REALIZATION HEALTH THROUGH TECHNOLOGY PEDAGOGICAL PRINCIPLES OF TRAINING FUTURE TEACHERS OF NATURAL SCIENCES IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT TEACHER TRAINING INSTITUTIONS

This article discusses the definition and classification of the main principles of the concept of training future teachers of natural sciences to the implementation of technology in health-education institutions. Theoretical and methodological basis of preparation future teachers of natural sciences are the general scientific, didactic and specific principles. Improving the training of future teachers of natural disciplines will form a new generation of teachers, capable of forming and maintaining the health of the younger generation, the efficient implementation during the life of each individual of the principles of a healthy lifestyle. Given the trend towards integration of Ukraine into the European educational space specified training should promote lifelong learning, the formation of the mobility and competitiveness of future specialist of his personal qualities, to provide fulfillment and creative work in the profession. Theoretical and methodological bases for training of teachers of natural sciences to the implementation of healthy technology in educational institutions is updating the content of Natural Sciences, its focus on the future of healthy activities, subject-subject

interaction in the learning process, teachers use in a credit-module of modern interactive training, information, design, media-educational and social technologies.

Keywords: *health, health-saving technologies, the concept of training future teachers of natural sciences to the implementation of health-technology*